

Corregir en anys de delit i de neguit

JEM CABANES

Al seminari dels caputxins catalans em van descobrir (1954) que el català, la llengua que parlava tothom, era, com popularment i emfàticament se'n deia, un *idioma* amb tots els ets i uts, per molt que el règim espanyol la tingués condemnada a mort. En aquella casa tot es feia en català, també els estudis, i el català hi era, al costat del llatí, una de les assignatures principals.

En aquest ambient vaig afanyar-me a «saber el català» (més que ningú, ingenu de mi) dedicant-hi hores extres i llegint tot allò que la casa em podia oferir dels nostres escriptors. Amb els anys la dèria em va dur a un estudi més extens de la llengua, general i particular, de Fabra a Coromines, passant per Badia i Margarit, Moll, Valor, etc. Més endavant, en Vallcorba i Rocosa em féu veure la llengua en una altra dimensió. Tot i amb això, vaig cursar filosofia. En la meva condició de frare, la correcció no hi entrava ni em tirava, per molt que m'apassionessin la llengua i la lingüística, i per molt que m'hi hagués bregat en un seguit d'encàrrecs d'Edicions 62 i d'altres.

Quan vaig deixar els caputxins, la formació que hi havia rebut no em podia ajudar a sobreviure; tampoc la filosofia, fora de la docència, que no m'abellia ni m'hi veia. En aquest destret la correcció em serví de salvavides provisional... fins a la jubilació! Fet i fet, més de cinquanta anys esmerçats en la correcció, d'aquests gairebé una quarantena en mitjans de comunicació diversos, a vegades assistit per mestres de l'ofici, com ara en Lluís Nonell (Fundació Bíblica, Bernat Metge) i en Bartomeu Bardagí (*Avui*), o per companys competents i benèvols, com na Mait Carrasco i en Jordi Badia.

Fem memòria: si la tradició dels correctors d'estil editorials no s'havia trencat del tot, ni en ple genocidi franquista, la dels mitjans de comunicació s'havia d'instaurar. I el fet de participar en l'arrencada del diari *Avui*, en els primers passos fermes dels informatius de TVE-Catalunya i, més tard en un diari digital com *VilaWeb*, va obligar-me a pensar i repensar la llengua dels mitjans, sempre amb el convenciment que no podia ésser calcada, sinó congruent amb la fesomia idiomàtica que li era pròpia, com idiomàtica era la llengua que durant segles s'havia transmès fins a la nostra generació. Dit d'una altra manera, havia

d'ésser una llengua genuïna, regida per uns principis clars i practicables.

El primer d'aquests principis era el del model de llengua, que no podia ésser sinó el que havia dissenyat Pompeu Fabra: un model coherent i obert, alhora norma i projecte. Norma perquè establia un camí no pas fet d'elucubracions, sinó traçat amb rigor científic a partir dels parlars moderns més representatius i de la llengua clàssica (Fabra venia de ciències, no de lletres). I projecte perquè, seguint l'orientació general i les línies de fons del camí traçat, la norma es podia perfer, polint-la i completant-la, sense recórrer a opcions desintegradores, fins a una «normalització» sòlida i dinàmica.

El segon principi era el d'una aplicació útil del model. Si en pedagogia s'ha assenyalat que jugant també s'aprèn —i potser millor—, en l'àmbit informatiu és una obvietat que la llengua també s'ensenya comunicant, informant. La idea, esgrimida per algú, que la comunicació no s'ha de preocupar d'ensenyar llengua, sinó de notificar i prou, és un estirabot, perquè la comunicació és necessàriament lingüística i, per tant, difon llengua, i si en difon, n'ensenya —o en «desensenya». N'hi ha prou de veure l'impacte que tenen avui els mitjans en la llengua.

Partint, doncs, del model fabrià es tractava d'aplicar-lo seguint uns quants criteris d'una manera flexible, però no vacil·lant ni dimitent. N'era un de no renunciar a res genuí en cap àmbit —sintàctic, lèxic i fraseològic o parèmic— que fos necessari, mal fos poc conegut o desconegut a parer de l'informador de torn. Entre més raons, perquè si és necessari no es pot esquivar, i si s'esquiva ve que es perd i, per tant, deixa un buit, una necessitat no atesa. Hauríem d'avaluar la molta llengua perduda per elusió, o desídia?, dels mitjans de comunicació.

Segonament, calia evitar tot allò que fos oripell o filigrana presumida per a no comprometre el propòsit normalitzador. Per la mateixa raó calia impugnar tota transgressió que no fos evident al lector o a l'oïdor. Al capdavant, si una transgressió no és percebuda com a tal, ja no és una transgressió, sinó una incorrecció o, en l'estat de feblesa de la llengua, una proposta correcta o acceptable.

Tercerament, res d'això no podia obstar ni a la diversitat local ni personal, si s'articulava adequadament al model general. Menys encara podia obviar a la creativitat lingüística, si no es perdia de vista el tarannà de la llengua; és a dir, si s'entenia la norma i es posava en pràctica no pas com un arsenal de prohibicions, sinó com un estímul a expandir les possibilitats de la llengua i, per tant, de la comunicació. Dit esquemàticament: la normativa ho és si dinamitza la llengua, no pas si la subjuga.

Naturalment, tot plegat no seria gaire productiu, sinó estèril o contraproductiu, sense una exposició clara, és a dir, ordenada, del missatge a comunicar. Una exposició que defugís l'ambigüitat i combatés la confusió, amb una fraseologia directa, sense contorsions ni il·lacions abstruses o incongruents. Si hiensem bé, una mala exposició compromet la qualitat de la llengua per més que pugui semblar mecànicament correcta.

Finalment, em permet un rapidíssim cop d'ull sobre la qualitat mitjana del català periodístic durant la meua dedicació correctora. A la primeria (mitjan anys setanta) si el català col·loquial dels fautors de la comunicació catalanoparlants era bàsicament bo, el català escrit i formal solia ésser calcat sintàcticament i fraseològicament, i deplorable ortogràficament, per efecte de l'escolarització espanyola. Ara, si es convencien de basar la llengua formal en la pròpia llengua col·loquial, solien superar-se, en particular els més veterans, que a sobre tenien una fonètica impecable. Amb els anys, emperò, mentre les deficiències ortogràfiques se superaven, la sintaxi i la fonètica s'anaven deteriorant, i la parla de força informadors empitjorava, alhora que la competència redaccional fluïxjava més i més.

Quins resultats més contraris als esperats! Al començament, en plena brega ortogràfica i lèxica (per hipercorrecció o per interferència), m'hauria vist amb cor d'assegurar que al cap d'una vintena d'anys els correctors de llengua seríem sobrers, gràcies a l'escola, als mitjans mateixos, als efectes de la tan esbombada normalització... Però, si l'ortografia (qüestió banal) ha millorat, la competència estructural de no pocs professionals dels mitjans, i de moltíssims parlants, és greument interferida, tant que podem demanar-nos si la llengua arribarà a normalitzar-se mai. És que l'impacte del genocidi lingüístic ha tingut un efecte retardat? No, passa que l'anem abastant a mesura que les noves fornades van rellevant les que van desapareixent, i ja veiem la ferida tan greu que ara mateix ningú no sap si no serà letal. ♦

Fundada el 1886

PASTISSERIA BOMBONERIA CONFITERIA GELATERIA

Major de Sarrià, 57
08017 Barcelona
Tels. 93 203 07 14 - 93 203 00 04

Pl. de Sarrià, 12-13
08017 Barcelona
Tel. 93 203 04 73 - Fax 93 280 65 56